

UDK:

Bibliid 1451-3188, 8 (2009)

Год VIII, бр. стр.

Изворни научни рад

Март 2009.

ПРИСТУПАЊЕ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ ХАШКОЈ КОНФЕРЕНЦИЈИ ЗА МЕЂУНАРОДНО ПРИ- ВАТНО ПРАВО

*Проф. др Владимир ЧОЛОВИЋ**

ABSTRACT

The Council Decision of 5 October 2006 on the accession of the Community to the Hague Conference on Private International Law must define the status of the Community as a member of the Hague Conference on Private International Law (HCCH). The objective of the HCCH is to work for the progressive unification of the rules of private international law. On the other side, the Community has the new role as a major international player in the field of civil judicial cooperation and the Statue of the HCCH regulates the accession of the Community as a Regional Economic Integration Organisation to the HCCH.

Кључне речи: Европска унија, Хашка конференција Међународног приватног права, земље чланице, Одлука Савета, Статут, унификација, приступање, судска сарадња.

1) СВРХА

Сврха приступања Европске уније Хашкој конференцији Међународног приватног права (даље: Хашка конференција) се састоји у томе што Европска унија има нову улогу међународног актера у области судске сарадње у грађанским стварима, као и у области доношења аката у области сукоба закона, грађанског судског поступка, међународне правне помоћи и др. Због тога је 05.10.2006.године донета Одлука Савета о приступању Европске уније Хашкој конференцији (даље: Одлука). Циљ рада Хашке конференције је деловање у правцу поступног унифицирања правила Међународног приватног права. Хашка конференција је до сада усвојила низ конвенција у различитим областима Међународног приватног права, као

* Факултет за државну управу и администрацију Мегатренд универзитета, Београд.

шти су сукоб закона, судска сарадња и сл. Са друге стране, Европска унија је усвојила низ Уредби у области Међународног приватног права. Већина тих аката је везана за област међународне правне помоћи и признања и извршења страних одлука, али у задњим годинама, проширен је број области, у оквиру којих се доносе Уредбе.

II) МЕРЕ ЕУ

Савет ЕУ је 28.11.2002.године овластио Комисију ЕУ да отпочне преговоре око услова и модалитета приступања Хашкој конференцији. Европска унија је 19.12.2002. поднела молбу за чланство, а у априлу 2004. године Посебна комисија за спољне послове и политику у оквиру Хашке конференције је заузела јединствено стајалиште да Европска унија постане чланица Хашке конференције и одредила је мерила и поступке за њено учлањење. Јуна 2005. године Дипломатска конференција је, у оквиру Хашке конференције, консензусом усвојила амандмане на Статут Хашке конференције који су били неопходни за регионално привредно повезивање, а чланице Хашке конференције су биле позване да дају своје гласове за наведену измену Статута у року од девет месеци. Предвиђено је да ће измене Статута ступити на снагу након 3 месеца од дана обавештења Генералног секретара чланицама Хашке конференције да је постигнута двотрећинска већина за измене Статута. Чланом 2а је омогућено да Европска унија постане чланица Хашке конференције као регионална привредна организација. Европска унија је приступила Хашкој конференцији са изјавом о прихватању Статута, затим са изјавом о компетентности Европске уније са приложеним одређеним областима у којима државе чланице преносе своја овлашћења на Европску унију, као и са изјавом Европске уније о појединим предметима у вези Хашких конвенција. Приступање Европске уније Хашкој конференцији се не односи се на све државе чланице. Данска, Уједињено Краљевство и Ирска уживају посебан статус у складу са чланом 4. Споразума ЕУ. Но, статус Данске је различит од статуса друге две чланице ЕУ, чему нећемо посвећивати посебну пажњу. Од 3.априла 2007.године, Европска унија је, званично, члан Хашке конференције.¹

¹ Accession to the Hague Conference on Private International Law, Activities of the European Union, Summary of legislations, <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l16016.htm>

III) САДРЖАЈ

Уопште о Хашкој конференцији

Хашка конференција има седиште у Хагу. Основана је 1893. године и од тада до данас, уз мање прекиде обавља своју делатност. Хашка конференција има подршку Владе Краљевине Холандије, односно, делује под њеним окриљем. На оснивање Хашке конференције највећи утицај су имали Пасквале Станислао Манђини и Т.М.Ц. Асер, који су указали на огроман значај закључивања мултилатералних конвенција и преузели иницијативу за одржавање Конференције која је била посвећена различитим питањима Међународног приватног права. Влада Краљевине Холандије је организовала наведену Конференцију, која је одржана од 12. до 27. септембра 1893. године.² Од 1893. до 1904. године Хашка конференција је усвојила седам међународних Конвенција, а шест од њих су замењене модернијим актима. Статут Хашке конференције донесен је 1955. године. После Другог светског рата, тачније од 1951. до 2008. године, донесено је 38 међународних Конвенција. До 1960. године Конвенције су се доносили само на француском језику, а од те године доносе се и на француском и на енглеском језику. Садржај тих Конвенција се односи на унификацију колизионих правила, затим правила међународног процесног правца, а постоје Конвенције у којима се уједначавају правила из обе, наведене, области. Што се тиче технике доношења Конвенција у оквиру Хашке конференције, она се састоји из неколико фаза. Прва фаза се односи на разматрање питања одређене области, у којој треба донети Конвенцију, од стране Секретаријата Хашке конференције. Затим, се одржавају седнице посебне комисије, у којој учествују стручњаци Сталног бироа, као и стручњаци из земаља чланица и међународних орагнизација (ако су оне заинтересоване за доношење те Конвенције). Затим се именује главни известилац, а када текст Конвенције буде коначно припремљен и усаглашен између стручњака држава чланица, сазива се Дипломатска конференција која прихвата коначни текст Конвенције. Након прихватања Конвенције, она је спремна за потписивање. Наравно, дипломатска конференција не мора прихватити сваки текст нацрта Конвенције. Конвенција ступа на сангу након ратификовања од стране државе чланице.³ Године 1993. усвојена је, поводом сто година постојања Хашке конференције, Резолуција која де-

² Варади Тибор, Бордаш Бернадет, Кнежевић Гашо, Павић Владимир, *Међународно приватно право*, Београд 2007., стр. 52

³ Сајко Крешимир, *Међународно приватно право*, Загреб 2005., стр. 63-64.

финише циљ те институције. Он се састоји у прогресивној унификацији правила Међународног приватног права. Осим тога, Резолуција дефинише улогу Хашке конференције као светског центра за развој и сервис међународне судске и административне сарадње у области приватног права. Мора се издвојити и област везана за заштиту деце. Ако погледамо развој Хашке конференције, мора се рећи да су се у почетку доносиле Конвенције у области породичног права. Затим, за развој Хашке конференције везујемо и утицај земаља англосаксонског права и доношење Конвенције о сукобу закона у погледу облика тестаментарних одредаба. Након тога, почетак осамдесетих година прошлог века обележава доношење веома значајне Конвенције о грађанскоправним аспектима међународне отмице деце. На крају, последње усвојене Конвенције се односе на правосудну сарадњу међу државама, али неке од њих се односе и на материју сукоба закона.⁴

Институционална структура Хашке конференције

Пленарне седнице Хашке конференције одржавају се, по правилу, сваке четири године. На пленарним седницама се усвајају нацрти Конвенција припремљени од стране посебних комисија. По правилима поступања на пленарној седници, свака делегација има један глас. Одлуке се доносе већином гласова делегација држава чланица. По традицији од прве седнице, председник биран на пленарној седници је председник Холандског Сталног Владиног Комитета за Међународно приватно право.

Активности Хашке конференције су организоване од стране секретаријата – Сталног бироа, са седиштем у Хагу, чији службеници морају бити различитих националности. Генералном секретару помажу пет правника: заменик Генералног секретара, два Прва секретара и два Секретара. Главни задатак Сталног бироа је припремање пленарних седница и посебних комисија. Такође, Стални биро одржава и развија контакте са државним органима, стручњацима и делегатима држава чланица, као и са централним овлашћеним органима од стране чланица, које су потписнице Хашких конвенција.

Циљ Хашке конференције

Ако говоримо о разлогу оснивања и постојања Хашке конференције, онда је то развијање и унификација правила Међународног приватног пра-

⁴ Варади Тибор, Бордаш Бернадет, Кнежевић Гашо, Павић Владимир, *Међународно приватно право*, Београд 2007, стр. 53-54.

ва. Али, тај општи разлог можемо објаснити са неколико чињеница које објашњавају делатност Хашке конференције. То су: 1) Хашка конференција је форум за државе чланице, на коме се развијају и укључују у законодавства заједничка правила Међународног приватног права, као и координирање односа између различитих приватних правних система; 2) унапређивање међународне судске и административне сарадње на пољу заштите породице и деце, грађанског судског поступка и тровинског права; 3) увођење високостандардних правних сервиса и техничке асистенције између држава чланица и потписница Хашких конвенција; 4) увођење високо квалитетних и приступачних информација за државе чланице и потписнице Хашких конвенција.

Члан 2а Статута

Изменама Статута Хашке конференције, односно, уношењем члана 2а у његов садржај, створени су услови за приступање Европске уније Хашкој конференцији. Да би се посветили садржини поменутог члана, морамо да се упознамо и са одредбом члана 2 Стаута, који се односи на државе чланице Хашке конференције. Наиме, чланице Хашке конференције су државе које су учествовале на једној или више конференција и које су прихватиле Статут Хашке конференције. Свака друга држава може постати чланица Хашке конференције одлуком Влада држава учесница, на предлог једне или више њих. Одлука о пријему доноси се већином гласова у периоду од 6 месеци, од дана када је предлог достављен Владама држава чланица. Кад је у питању члан 2а Статута, он се односи на пријем регионалних привредних организација. Одредбе Статута, које се односе на државе чланице, односе се и на наведене организације, осим ако нису посебно искључене. Пријем те организације ступиће на снагу прихватањем Статута Хашке конференције од исте. Да би поменута организација могла да приступи Хашкој конференцији, она мора бити конституисана од суверених држава и оне морају да јој пренесу компетенције у областима, којима се бави Хашка конференција, укључујући и овлашћења за доношење одлука у тим областима. У вези са тим, свака регионална привредна организација која конкурише за чланство у Хашкој конференцији, мора да да изјаву о компетентности, што је, иначе, Европска унија и учинила. Свака чланица организација и њене државе чланице морају да осигурају да свака измена, поводом дате изјаве, буде прослеђена Генералном Секретару, који ће послати ту информацију осталим чланицама Хашке конференције. Свака чланица Хашке конференције може захтевати од чланице орга-

низације и њених држава чланица да достави информацију да ли је чланица организација компетентна по одређеном питању о коме одлучује Хашка конференција. Оно што се може закључити на основу анализе члана 2а Статута, јесте, да је он омогућио чланство организација, које су дефинисане као регионалне привредне, што је, између осталог, и Европска унија. Затим, овај члан велику пажњу посвећује компетентности те организације по питањима којима се бави Хашка конференција. Основни разлог томе је што се та организација састоји од суверених држава чланица. Уношење члана 2а у Статут Хашке конференције био је начин за чланство Европске уније у Хашкој конференцији, али се тиме омогућио улазак и других организација тог типа.

Акт приступања Хашкој конференцији

Саставни делови Одлуке су и Акт о приступању Хашкој конференцији, као и две Изјаве које су неопходне да би се извршило приступање, односно, да би се оно дефинисало. Кад је у питању Акт о приступању, ради се о писму Председника Савета ЕУ Генералном секретару Хашке конференције. Писмо се односи на одлуку Европске уније о приступању Хашкој конференцији, као и о прихватању Статута Хашке конференције у складу са чланом 2а Статута. Такође, наводи се да су Изјаве (о којима ће касније бити речи) саставни део овог писма. На крају, наводи се да Европска унија формално и без резерве прихвата обавезе настале из чланства у Хашкој конференцији.

Изјава о компетентности Европске уније са приложеним одређеним областима у којима државе чланице преносе своја овлашћења на Европску унију

На основу члана 2а Статута Хашке конференције, Европска унија је дала изјаву која се односи на области у којима је на Европску унију пренета компетентност, односно, способност за доношење одлука од стране држава чланица. Европска унија има унутрашњу компетентност за усвајање општих и посебних мера у вези са Међународним приватним правом. У складу са тим, Европска унија је компетентна за усвајање мера у области судске сарадње у грађанским стварима са прекограничним последицама, колико је потребно за функционисање унутрашњег тржишта. Те мере укључују:

- а) побољшање и поједностављење система за прекогранично достављање судских и вансудских докумената, сарадњу код извођења до-

каза, признање и извршење одлука у грађанским и трговачким стварима, укључујући и одлуке у вансудским предметима;

- б) унапређивање усаглашавања правила које се примењују у државама чланицама, а у вези сукоба закона и надлежности;
- в) елиминисање препрека за неометано функциносање грађанских судских поступака, по потреби са унапређивањем усаглашавања правила о грађанском судском поступку у државама чланицама.⁵

Европска унија је донела низ аката на основу Споразума ЕУ, чиме се доказује компетентност у наведеним областима. Споменућемо неке од тих инструмената (аката):

- 1) Уредба Савета ЕУ о стечајним поступцима бр. 1346/2000 од 29.маја 2000.године;
- 2) Уредба Савета ЕУ о достављању судских и вансудских аката земаља чланица бр. 1348/2000 од 29.маја 2000.године;
- 3) Уредба Савета ЕУ од надлежности, признању и извршењу у грађанским и трговачким стварима бр. 44/2001 од 22.децембра 2000.године;
- 4) Уредба Савета ЕУ о сарадњи судова земаља чланица у извођењу доказа у грађанским и трговачким стварима бр. 1206/2001 од 28.маја 2001.године;
- 5) Уредба Савета ЕУ бр. 805/2004 о увођењу европског налога за извршење неспорних потраживања од 21. априла 2004. године.

Одредбе Међународног приватног права могу се, такође, наћи и у осталим актима Европске уније, нарочито у области заштите потрошача, осигурања, финансија и интелектуалне својине. Европска унија може закључивати и међународне споразуме, како са трећим земљама, тако и са другим међународним организацијама. Одредбе Споразума ЕУ омогућавају наведено. Обим овлашћења које су државе чланице пренеле на Европску унију у складу са Споразумом ЕУ обезбеђује континуирани развој. Европска унија и њене чланице ће обезбедити да о свакој промени, у вези наведеног овлашћења, буде, без одлагања, обавештен Генерални секретар Хашке конференције, у складу са чланом 2а Статута.

⁵ Hague Conference on Private International Law and EU accession, EU Law Blog, http://eulaw.typepad.com/eulawblog/2006/10/hague_conferenc.html

Изјава Европске уније о појединим предметима у вези Хашке конференције

Европска унија ће одлучити да ли је у њеном интересу да се придружи постојећим Хашким конвенцијама у областима њене компетентности. Уколико тај интерес постоји, Европска унија ће обезбедити, у сарадњи са Хашком конференцијом, превазилажење тешкоћа везаних за приступање тим Конвенцијама од стране регионалне привредне организације. Европска унија ће, у том смислу, омогућити да представници Сталног бироа Хашке конференције учествују на састанцима експерата, које ће организовати Комисија ЕУ у стварима које су од интереса за Хашку конференцију.

*

* *

Акт о приступању Европске уније Хашкој конференцији, као и две наведене Изјаве Европске уније су неопходни инструменти за чланство у Хашкој конференцији. Наиме, прва Изјава која се односи на компетентност Европске уније и овлашћења која су пренета на њу од стране њених држава чланица говори о областима, у којима је Европска унија донела низ аката (Уредби) у којима је и Хашка конференција донела неколико Конвенција. Број тих аката је све већи, кад је у питању Европска унија, која проширује области Међународног приватног права које се регулишу тим актима. Што се тиче измена Статута, односно уношења новог члана 2а, који проширује листу субјеката који могу стећи чланство у Хашкој конференцији, мора се рећи да је да Европска унија морала бити дефинисана као регионална привредна организација да би могла да приступи Хашкој конференцији. Европска унија, у сваком случају, јесте регионална, али је тржишно, односно, привредно повезивање њених држава чланица, само једна од њених карактеристика. Можемо закључити да је регулисањем могућности приступања наведеног типа организација, промењен статус Хашке конференције, чије чланице, од измена Статута, могу бити и регионалне привредне организације, а не само државе.

IV) ДАТУМ СТУПАЊА НА СНАГУ

Кад је у питању ступање на снагу, интересоваће нас ступање на снагу саме Одлуке, као и ступање на снагу члана 2а Статута Хашке конференције. Одлука је ступила на снагу даном доношења, а она се односи, практично, на давање Изјава од стране Европске уније које су неопходне за приступање Хашкој конференцији, као и на овлашћење Председнику Са-

вета које се састоји у покретању поступака за наведено. Одлуком је предвиђено да ће измене Статута, које се огледају у додавању члана 2а одребама Статута, ступити на снагу након 3 месеца од дана обавештења Генералног секретара чланицама Хашке конференције да је постигнута дво-трећинска већина за измене Статута. Одлука, такође, одређује да ће се, врло кратко, након ступања на снагу измена Статута, на ванредном састанку Савета за спољне послове и политику Хашке конференције формално одлучити о приступању Европске уније Хашкој конференцији.

У складу са наведеним, Европски Парламент је донео Одлуку о укључењу Европског парламента у рад Хашке конференције, а у вези приступања Европске уније Хашкој конференцији.⁶

V) ИЗВОРИ

- Одлука Савета ЕУ о приступању Европске уније Хашкој конференцији Међународног приватног права од 5.октобра 2006.године, Службени лист Европских заједница бр. L 297 од 26.10.2006. (Council Decision of 5 October 2006 on the accession of the Community to the Hague Conference on Private International Law, *Official Journal of the European Communities* L 297, 26.10.2006., p.1-10).
- Одлука Европског парламента о укључивању у рад Хашке конференције у складу са приступањем Заједнице од 7.септембра 2006. (European Parliament resolution on the involvement of the European Parliament in the work of the Hague Conference following the accession of the Community, *Official Journal of the European Union*, C305 E, 7 September 2006., p.249-250)
- Сајт Хашке конференције, *Hague Conference on Private International Law*, <http://www.hcch.net>
- Варади Тибор, Бордаш Бернадет, Кнежевић Гашо, Павић Владимир, *Међународно приватно право*, Београд 2007.
- Сајко Крешмир, *Међународно приватно право*, Загреб 2005.
- Hague Conference on Private International Law and EU accession, EU Law Blog, http://eulaw.typepad.com/eulawblog/2006/10/hague_conferenc.html

⁶ Involvement of the European Parliament in the work of the Hague Conference, European Parliament resolution on the involvement of the European Parliament in the work of the Hague Conference following the accession of the Community, *Official Journal of the European Union*, C305 E, 7 September 2006.

- Accession to the Hague Conference on Private International Law, Activities of the European Union, Summary of legislations, <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l16016.htm>
- Станивуковић Маја, Живковић Мирко, *Међународно приватно право*, општи део, Београд 2004.
- Чоловић Владимир, *Практикум за Међународно приватно право*, Источно Сарајево 2002.

VI) ЗНАЧАЈ ЗА РЕПУБЛИКУ СРБИЈУ

Значај Хашке конференције, као и приступања Европске уније тој организацији је велика за Републику Србију, обзиром да је Србија чланица Хашке конференције, као и потписник неколико Хашких конвенција. На овом месту, изнећемо чињенице везане за садашње чланство Србије у Хашкој конференцији. Након распада Државне заједнице Србија и Црна Гора, Србија је наставила чланство у Хашкој конференцији. Наиме, Министарство спољних послова Холандије, који је депозитар Хашких конвенција, констатовало је 5.јула 2006. године да је донесена Декларација о независности Републике Црне Горе, као и право Републике Србије да настави континуитет чланства у Хашкој конференцији, што је и потврђено од стране Народне скупштине Републике Србије 5.јуна 2006.године. Србија је потписник следећих аката донесених у оквиру Хашке конференције:

1. Статут Хашке конференције Међународног приватног права из 1955.године;
2. Конвенција о грађанском судском поступку из 1954.године (Сл. лист ФНРЈ – додатак Међународни уговори бр.6/62 од 23.06.1962.);
3. Конвенција о сукобу закона у погледу облика тестаментарних одредаба из 1961.године (Сл. лист ФНРЈ – додатак Међународни уговори 10/62);
4. Конвенција о укидању потребе легализације страних јавних исправа из 1961.године (Сл. лист ФНРЈ – додатак Међународни уговори бр. 10/62);
5. Конвенција о меродавном праву за друмске саобраћајне незгоде из 1971.године (Сл. лист СФРЈ – додатак Међународни уговори бр.26/76);
6. Конвенција о закону који се примењује у случајевима одговорности произвођача за своје производе из 1973.године (Сл.лист СФРЈ – додатак Међународни уговори бр 8/77).;

7. Конвенција о грађанскоправним аспектима међународне отмице дече из 1980.године (Сл. лист СФРЈ – додатак Међународни уговори бр.7/91);
8. Конвенција о олакшању међународног приступа судовима из 1980.године (Сл. лист СФРЈ – додатак Међународни уговори бр. 4/88).

Све наведене Конвенције је потписала и ратификовала бивша ФНР Југославија, односно, СФР Југославија, тако да је, на основу правила, која се примењују, у условима сукцесије, Србија потписник тих Конвенција. Изнаћемо нека мишљења и правила везана за примену међународних уговора од стране држава сукцесора. Прво питање се односи на судбину међународних уговора, које је држава закључила са другим државама и међународним организацијама у случају промене суверенитета у тој држави или распада те државе. Чињеница је да у пракси и међународној доктрини влада мишљење да остају на снази уговори, који су везани за питање граница, службености, режима у тим областима, односно, они који су тесно везани за једну одређену област, или се прећутно имплицира продужење важности појединих уговора, без обзира на њихову специфичност и природу. Са друге стране, држава сукцесор може, изричитим споразумом са осталим државама и међународним организацијама да утврди, који су уговори на снази, а који нису. Значи, опште је правило да се међународни уговори раније државе не преносе аутоматски на нову државу, сем у случајевима, који су напред наведени. Када су у питању међународни уговори, у случају СР Југославије, државе која је егзистирала пре настанка Државне заједнице Србија и Црна Гора, владао је двоструки режим. Наиме, једино када су били у питању међународни споразуми закључени под окриљем Уједињених нација, сматрало се да је СР Југославија држава претходница СФРЈ, односно да има континуитет са истом. Са друге стране, када су у питању били други међународни уговори, сматрало се да СР Југославија није њихова чланица, односно потписница, иако их је потписала и ратификовала СФРЈ. То су биле Хашке конвенције, затим и међународни уговори закључени у оквиру Савета Европе.⁷

⁷ Станивуковић Маја, Живковић Мирко, *Међународно приватно право, општи део*, Београд 2004., стр.83.